

พัฒนาการการสร้างสรรคงานประติมากรรมโลหะนูนสูงในล้านนา

Development of the High Relief Metal Sculpture Creation in Lanna

ธีรยุทธ นิลมูล

Thirayut Ninlamun

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Corresponding Author, Email: bee_beer01@hotmail.com

วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์

Woralun Boonyasurat

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

Corresponding Author E-mail: woralun.boonyasurat@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการการสร้างสรรคงานประติมากรรมโลหะนูนสูง ที่มีเทคนิคเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวล้านนา ตั้งแต่อดีตจนมาสู่ปัจจุบัน ภายใต้บริบทของศิลปวัฒนธรรม โดยเก็บข้อมูลจากงานพุทธศิลป์โลหะนูนสูง ในวัดและพิพิธภัณฑ์ รวมถึงผลงานของศิลปินสกุลช่างบ้านวัวลาย-นันทาราม อ.เมือง จ.เชียงใหม่ โดยมุ่งเน้นที่พัฒนาการด้านรูปแบบ เทคนิค มิติใหม่ของวัสดุศาสตร์ ปัจจัยของพัฒนาการในงานร่วมสมัย และคุณค่าของผลงาน

พัฒนาการและเอกลักษณ์ของงานประติมากรรมโลหะนูนสูงเกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมของคนหลายกลุ่มชาติพันธุ์ในแผ่นดินล้านนา ตั้งแต่สมัยพระเจ้ากาวิละมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัจจัยด้านบวกที่สร้างแรงกระตุ้นให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนงานประติมากรรมโลหะนูนสูงที่มีความอิสระในการออกแบบมากขึ้น ทั้งกลุ่มที่เป็นศาสนวัตถุของใช้ทั่วไป และของที่ระลึก แม้เทคนิควิธีและวัสดุจะถูกปรับเปลี่ยนไปตามเทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้น แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของเทคนิควิธีดั้งเดิมไว้ การมีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกในปัจจุบันทำให้ข้อจำกัดต่าง ๆ ลดลง ส่งผลดีด้าน การผลิตที่มีต้นทุนลดลงสามารถตอบโจทย์

ความต้องการของผู้บริโภคได้ และด้วยปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้เกิดศิลปินรุ่นใหม่ ๆ ที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวได้ สำหรับพัฒนาการทางด้านทักษะฝีมือช่างจากเดิมเป็นแนวอุดมคติ ก็มีลักษณะเหมือนจริงมากขึ้นและพยายามทำให้เกิดความสมบูรณ์แบบ จนมาถึงการสร้างสรรค์ขั้นสูง แล้วย้อนคืนไปสู่ความเป็นอุดมคติอีกครั้งงานบางชิ้นเกือบจะเป็นงานนามธรรม อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนวัสดุ รูปแบบ และเทคนิค ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณค่าด้านรูปแบบที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และคุณค่าทางด้านปรัชญาแนวคิดที่สะท้อนผ่านผลงานประติมากรรมโลหะนูนสูงดังปรากฏให้เห็นแล้วตั้งแต่อดีต

คำสำคัญ : ประติมากรรมนูนสูง, สลักคุณโลหะ, พุทธศิลป์ล้านนา, พุทธศิลป์ล้านนาร่วมสมัย

Abstract

This academic article focuses on the developmental knowledge of the high relief metal sculpture which is Lanna unique technique. The previous background to present works is underneath the context of contemporary art and culture. The data are collected from religious objects and places such temples and museums, the works belonged by the artists of Wualai and Nantaram villages, Mueng district, Chiang Mai province. These are focused on the patterns, techniques, new dimensions of material science, the factors of development in contemporary works and value of works. The development and identity of the metal sculpture that is created by the cultural mixture of multi ethnicity in Lanna, since King Kawila reigned until present. These are the positive factors that create the power to drive the high relief metal sculpture, which has more freedom to design. Both religious objects, universal items and souvenirs. Although, the technique and material are adjusted and changed to be more modern, the identity of original technique still be conserved. Anyway, the equipment usage for convenience at present reduces the limitations, that is good such reducing production to respond to the customer needs. Because of these factors,

new artists can create their unique works as well. Furthermore, the artist skill development is adjusted and changed from the ideal concept to being more practical and trying to make them more absolute, perfectly practical and high creation. Then, these are back to the ideal that let some works are almost abstract. However, the adjustment and changing materials, patterns and techniques do not affect the value of pattern that can reflect the identity of ethnic groups and the value of philosophy and concept which can be reflected through the high relief metal sculpture still has appeared since the previous time.

Keywords : High relief sculpture, carved metal, Lanna Buddhist art, Contemporary Lanna Buddhist art

บทนำ

งานประติมากรรมโลหะ เป็นศาสตร์หนึ่งในสาขาวิชาแห่งศิลปะศาสตร์ทั้ง 5 แขนง เมื่อก่อสร้างขึ้นจากโลหะชนิดใด ๆ ก็ตาม จะมีรูปแบบของงานทั้งที่เป็นสองมิติและสามมิติ ซึ่งจะมีพื้นหลังหรือไม่มีพื้นหลัง หรือเป็นลักษณะลอยตัวก็ได้ ชิ้นงานนั้นสามารถมองเห็นงานได้ในหลายมุม มีเทคนิคและรูปแบบวิธีการสร้างสรรค์ที่หลากหลาย เพราะคุณลักษณะเฉพาะตัวของโลหะที่สามารถเชื่อมประกอบเป็นรูปร่างหรือรูปทรงใด ๆ ก็ได้ตามที่ศิลปินต้องการ ทั้งยังมีหน้าที่ใช้สอยที่โดดเด่น เพราะในแนวคิดทางด้านวัสดุศาสตร์นั้น โลหะเป็นสิ่งสะท้อนคุณค่าและความแข็งแกร่งทนทาน สามารถสร้างสรรค์ให้มีความประณีต วิจิตรบรรจง ด้วยเทคนิควิธีที่หลากหลาย เพราะโลหะมีอายุการใช้งานที่ยาวนาน ใช้เป็นเครื่องหมายในการบูชาและอุทิศไว้ในพระพุทธศาสนา ช่วยสืบต่ออายุศาสนาได้ ดังนั้นแนวคิดการสร้างงานพุทธศิลป์ด้วยโลหะจึงมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เช่นนางวิสาขาสร้างโลหะปราสาทถวายให้เป็นอารามที่พักสงฆ์ จนมาถึงในสมัยลังกามีการสร้างโลหะปราสาทในกรุงอนราชปุระ และแนวคิดเดียวกันนี้ก็พบในวัดราชนัฑดา กรุงเทพมหานคร (มติชนสุดสัปดาห์, 2566: ออนไลน์) ในล้านนาพบโลหะปราสาทขนาดเล็กที่ทำเป็นโคมไฟไว้จุดประทีป ซึ่งอาจจะใช้สำหรับจุดกำยานได้ด้วย ปรากฏในพิพิธภัณฑวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ และโคมไฟโลหะปราสาทประดับภายในรั้วพระธาตุ วัดพระธาตุหริภุญชัย อ.เมือง จ.ลำพูน แม้กระทั่งในปัจจุบัน

การสร้างสรรคงานประติมากรรมโลหะก็ยังเป็นที่นิยมไม่จางหาย มีการสร้างสรรค์ชิ้นงานหลากหลายรูปแบบเป็นงานพุทธศิลป์ต่าง ๆ ตลอดจนใช้เป็นส่วนประกอบร่วมในงานศิลปกรรมอื่นๆ อีกมากมาย เป็นต้น

สำหรับในล้านนา เทคนิคการสร้างสรรคงานโลหะที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งคือ เทคนิคการบุ-ดุน โดยใช้ ชัน หรือ ชี้อะยา, ชี้อ่า เป็นตัวรับแรงในการบุ-ดุน และสลัก-ดุน (วันชัย พลเมืองดี, 2564: 49) เพื่อนำชิ้นส่วนโลหะที่ได้จากการดุนนั้นไปบุหุ้มองค์ประกอบต่างๆ ในงานพุทธศิลปกรรม เป็นที่นิยมมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งงานประติมากรรมโลหะของล้านนานั้น เต็มเปี่ยมไปด้วยจิตวิญญาณอย่างยิ่ง ไม่ว่าในด้านรูปแบบลวดลาย และเรื่องราวที่สร้างสรรค์ลงไป สามารถบ่งชี้ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของกลุ่มศิลปินและแหล่งผลิตได้ นอกจากนี้ยังพบพัฒนาการของงานโลหะมาตามลำดับ

นัยยะของงานสร้างสรรค์บนวัสดุที่เป็นโลหะนั้น ถูกนำมาใช้เพื่อแสดงออกถึงสถานะของผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้สร้าง ใช้เป็นเครื่องแสดงออกถึงพลังแห่งความศรัทธาในการสร้าง สล่าหรือช่างฝีมือจึงได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากชนชั้นปกครอง ทำให้มีการสร้างและพัฒนาผลงานมาอย่างต่อเนื่องไม่ขาด นับได้ว่างานศิลปะประเภทนี้มีบทบาทสำคัญในการแสดงออกถึงความเชี่ยวชาญและทักษะที่เป็นศิลปะชั้นสูงและความมีตัวตนของชาวล้านนาทุกยุคทุกสมัย

ในบทความนี้ ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการการสร้างสรรคงานประติมากรรมโลหะนูนสูงในล้านนา โดยเริ่มจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์เชิงช่างในล้านนาตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายถึงปัจจุบันพอสังเขป จากนั้นจึงอธิบายพัฒนาการและคุณค่าของงานประติมากรรมโลหะนูนสูง

ภูมิหลังงานประติมากรรมโลหะล้านนา

ล้านนาในทางภูมิศาสตร์ทางวัฒนธรรมหมายถึงพื้นที่ทั้งในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ไปจนถึงบางส่วนของในตอนใต้ของมณฑลยูนนานประเทศจีน รัฐฉานไปประเทศพม่า และตลอดถึงบางส่วนของประเทศลาวในปัจจุบัน ซึ่งในแต่ละพื้นที่ มีพัฒนาการด้านประวัติศาสตร์ทางสังคม และพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏงานประติมากรรมโลหะในคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยเริ่มต้นอาณาจักร มีรายละเอียดดังนี้

งานประติมากรรมโลหะสมัยราชวงศ์มังราย

งานประติมากรรมโลหะในระยะแรกได้รับอิทธิพลการสร้างสรรคผ่านทางศิลปะหริภุญชัย เทคนิคบุดุน ลักษณะนูนสูง เช่นการบุดุนโลหะทองคำและเงินเป็นรูปพระพุทธรูปศิลปะหริภุญชัย ที่พบบรรจุภายในไหโบราณสมัยราชวงศ์หมิง ที่วัดท่ากาน อ. สันป่าตอง จ. เชียงใหม่ และพระพุทธรูปบุดุนด้วยเงินที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัย และในพุทธศตวรรษที่ 17 สมัยหริภุญชัยปรากฏหลักฐานในจารึกพบที่ฐานเจดีย์กู่กุด วัดจามเทวี ระบุว่า “พระเจ้าสวาวลิทธิโปรดให้ประดับองค์เจดีย์ด้วยทอง” (โรเบิร์ต ฮัลลiday และชาร์ลส์ อ็อตโต บลักเด็น, 2473 และ จำปา เยื้องเจริญ, 2522, 2533: ออนไลน์) ที่นิยมการบุหุ้มองค์พระเจดีย์ด้วยเทคนิคที่เรียกว่าทองจังโก เป็นแผ่นสำริดซึ่งถูกตีเป็นแผ่นบาง ใช้บุหรือหุ้มองค์เจดีย์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เมื่อบุจังโกแล้วจึงปิดทองเพื่อความสวยงาม คงทน และกันแดดกันฝน (กรมศิลปากร, 2550: 126)

ภาพที่ 1 พระพุทธรูปศิลปะหริภุญชัย บุดุนโลหะทองคำและเงิน วัดท่ากาน อ. สันป่าตอง จ. เชียงใหม่
แหล่งที่มา : สุรพล ดำริห์กุล

ภาพที่ 2 พระพุทธรูปบุคุดด้วยเงินที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัย
แหล่งที่มา : ธีรยุทธ นิยมกุล

ต่อมาในสมัยพญาเกือนา พบหลักฐานการบุคุดพระพุทธรูป และหุ้มทองจังโกครอบพระเจดีย์ ดังในตำนานมูลศาสนาว่า “...ใส่แก้วก็แล้ว ตีทองเป็นจังโกฏก็ใส่ก็แล้ว ก็บูชาด้วยเครื่องบูชานั่นแล” (กรมศิลปากร, 2530: 323) จากหลักฐานที่ปรากฏพบว่ามีรูปแบบและลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากศิลปะแหล่งต่าง ๆ เช่น ศิลปะพม่าสมัยพุกาม เป็นลวดลายกลีบดอกประจายามและเข็มขัดคาดอกกลางองค์ระฆัง (เชษฐ ติงสัญชลี, 2555: 68-69) ดัง

ที่ปรากฏในองค์ประกอบเจดีย์ประธานทรงปราสาท วัดเชียงมั่น อ.เมือง จ.เชียงใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังปรากฏรูปแบบจากสุโขทัยเป็นการบุคณรูปพระพุทธรูปปางลีลาประดับส่วนองค์ระฆังของเจดีย์วัดพระธาตุหริภุญชัย และลวดลายบุคณดอกประจำยามบนแผ่นทองจังโกประดับบนพระเจดีย์วัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง ซึ่งปรากฏลวดลายจากอิทธิพลจีนในสมัยราชวงศ์หยวน และหมิง ที่อยู่ในล้านนา เช่น ลวดลายบัวคอเสื้อ ลายป่องเกี้ยวหรือลายกรอบแฉ่น มีลวดลายดอกไม้และใบไม้มงคลเช่น ลายดอกโบตั๋น (วิทยา พลวิฑูรย์, 2558: 18) เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบลวดลายมุกอัครีแบบจีนในงานประติมากรรมปูนปั้นของล้านนา ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ชิ้นงานดุนโลหะที่เป็นส่วนประกอบของฉัตร ซึ่งจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัย และงานดุนโลหะรูปสัตว์สำคัญ เช่น ช้างแก้วและม้าแก้วทรงเครื่อง

ภาพที่ 3 งานปูนปั้นลายมุกอัครีบนผนังโบราณสถานวัดกู่ป่าลาน อ.สารภี จ.เชียงใหม่
แหล่งที่มา : อธิยุทธ นิลมูล

พุทธศิลปกรรมที่เป็นงานโลหะในช่วงสมัยราชวงศ์มังรายนอกจากจะแสดงให้เห็นฝีมือเชิงช่างโบราณแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมสถานะของกษัตริย์ ยิ่งในช่วงที่คาบเกี่ยวกับศิลปะสุโขทัย ดังปรากฏแนวคิดเรื่องอุทกสีมา หรือ การประกาศขอบเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วยน้ำที่สุโขทัยรับมาจากลังกาได้รับความนิยมในล้านนา ก็ทำให้เกิดประติมากรรมโลหะที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ในคติการเดินทางด้วยน้ำ ด้วยเทคนิคสลักคุณโลหะรูปเรือสำเภาทองเป็นสัญลักษณ์ของโลทรชนาวา ประดับอยู่ภายในรอบรั้วเจดีย์พระธาตุ วัดพระธาตุหริภุญชัย และความนิยมสร้างเรือโลหะเพื่อบรรจุลงในกรุที่จะก่อเป็นพระเจดีย์ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางด้านปรัชญาทางพระพุทธศาสนา

ในด้านรูปแบบของงานสลักคุณโลหะนั้น มีพัฒนาการมาจนมาถึงการสร้างเป็นเครื่องใช้และเครื่องประดับโลหะต่าง ๆ ที่รับอิทธิพลทางศิลปะจากศิลปะพม่า ผสมผสานกับอิทธิพลทางรูปแบบลวดลายจากศิลปะจีน ซึ่งจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ เชียงแสน อ.เชียงแสน จ.เชียงราย

ความเจริญรุ่งเรืองที่แสดงออกผ่านงานโลหะนั้นยังคงสืบต่อมาถึงสมัยพระเมืองแก้ว ในการสร้างโลหะปราสาทที่พบบริเวณวัดเจดีย์หลวงเพื่อประดิษฐานพระแก้วมรกต (มติชนสุดสัปดาห์, 2564) และเริ่มหมดความนิยมลงตั้งตั้งแต่สมัยพระเมืองแก้วแล้ว จนอาณาจักรล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของของพระเจ้าบุเรงนอง

งานประติมากรรมโลหะสมัยภายใต้การปกครองของพม่า

พระเจ้าบุเรงนองได้ยึดครองนครเชียงใหม่เป็นประเทศราชได้สำเร็จใน พ.ศ. 22 ช่วงแรกนั้นทางพม่ายังไม่ได้เข้ามาปกครองเชียงใหม่โดยตรง แต่ยังคงให้กษัตริย์เชื้อสายราชวงศ์มังรายปกครองบ้านเมืองภายใต้การควบคุมดูแลของพม่า หลังจากนั้นทางพม่าได้ส่งเจ้านายตลอดจนถึงขุนนางและแม่ทัพมาปกครองเมืองเชียงใหม่แทน แม้จะไม่เหลือหลักฐานเป็นผลงานชัดเจน แต่งานประติมากรรมโลหะนั้นก็ไม่ได้หายไปจากแผ่นดินล้านนาไปเสียโดยสิ้นเชิง แต่ในทางกลับกันช่างฝีมือต่าง ๆ ของล้านนาที่ถูกกวาดต้อนไปยังพม่า ก็ยังได้ไปเผยแพร่เทคนิควิธีตลอดจนถึงทักษะและรูปแบบของงานศิลปะให้กับพม่า ตลอดไปจนถึงการสลักคุณโลหะที่มีการแลกเปลี่ยนอิทธิพลทางศิลปะกับเทคนิควิธีการอันเป็นเอกลักษณ์กันระหว่างพม่าและล้านนา จนถึงปี พ.ศ. 2317 ซึ่งเป็นปีที่สำคัญในการเปลี่ยนโฉมหน้าทางประวัติศาสตร์ล้านนา เพราะเชียงใหม่และเมืองบริวารเข้าร่วมกับกองทัพสยามต่อสู้ขับไล่อำนาจของพม่า และประกาศตัวเป็นไทได้ในที่สุด งานสร้างสรรค์งานประติมากรรมนูนสูงบนโลหะในช่วงยุคนี้

เกี่ยวข้องกับข้าวของเครื่องใช้ในการศึกสงคราม มีลักษณะเป็นการบุन्द้ามหรือปลอกเครื่อง ศัสตราวุธด้วยเทคนิคพื้นเมืองที่เรียกว่าหุบ เพื่อให้เกิดความกระชับมือในการใช้ให้เหมาะสม กับหน้าที่ใช้สอย เพื่อใช้แสดงออกในด้านคุณค่าและสถานะของผู้ที่ครอบครอง ตลอดจนถึง ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องบูชาในศาสนา เช่นเครื่องสูงประเภทศัสตราวุธเครื่องบริวาร พระธาตุที่ใช้ประกอบขบวนแห่อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ที่พบในพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุศรีจอมทอง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ เป็นต้น

ภาพที่ 4 สูงประเภทศัสตราวุธเครื่องบริวารพระบรมสารีริกธาตุ
พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุศรีจอมทอง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
แหล่งที่มา : ธีรยุทธ นิยมกุล

งานประติมากรรมโลหะสมัยฟื้นฟู

เมื่อขับไล่อำนาจพม่าออกไปได้สำเร็จแล้ว จึงเป็นช่วงเวลาที่ล้านนามีโอกาสได้ฟื้นฟูตนเองจากการกวาดต้อนไพร่พลจากบ้านเมืองที่เป็นบริวารในปกครองเข้ามาไว้ในเมืองเชียงใหม่และเมืองใกล้เคียง ด้วยเหตุผลที่ล้านนาเริ่มต้องปรับตัวให้เข้ากับชนบทรบเร่ของราชสำนักสยามในฐานะเมืองประเทศราช รูปแบบประติมากรรมโลหะที่ปรากฏในยุคนี้จึงมีลักษณะประยุกต์ลวดลายที่ผสมผสานศิลปะจากรัตนโกสินทร์ เช่นลายกระหนก ลายเทวดาเทพพนมแบบไทยเข้ามาประกอบลวดลายก้านขด และพันธุ์พฤกษาแบบไทยที่ผสมกับความเป็นพื้นเมือง อีกทั้งผลงานที่เกิดจากเงื่อนไขทางการเมืองที่ต้องส่งบรรณาการสร้างต้นไม้เงิน-ต้นไม้ทองส่งเข้าไปถวายในราชสำนักสยาม ดังเช่นที่ตั้งอยู่สองข้างบุษบกประดิษฐานพระพุทธรูปศิลาในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร หรือ การตอกลายบุตุนโลหะในช่องป่องแวนขุดหน้ากระดานประดับแท่นแก้วประดิษฐานพระพุทธรูป ในวัดลำปางกลางตะวันตก อ.เมือง จ.ลำปาง และรูปแบบและลวดลายในการตอกฉลุลัทธิโลหะประดับยอดเจดีย์หรืออาคารต่าง ๆ ที่มีรูปแบบและลวดลายที่พบในกลุ่มช่างฝีมือวัดพวกแต่ม อ.เมือง จ.เชียงใหม่ เป็นต้น

งานประติมากรรมโลหะล้านนาร่วมสมัย

ชาวล้านนาในฐานะคนเมือง หลังจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองจากสยาม เป็นระบบมณฑล เรียกล้านนาทั้งหมดว่าเป็นมณฑลภาคพายัพ ได้มีการแต่งตั้งให้มีข้าหลวงจากกรุงเทพฯ ขึ้นมาดูแลปกครองแทนที่เจ้านาย ซึ่งการจัดระเบียบสังคมในเชิงโครงสร้างแบบใหม่นี้ ทำให้เกิดแรงกระเพื่อมทางศิลปวัฒนธรรมอีกระลอกหนึ่งกับสังคมคนเมืองเชียงใหม่ โดยพื้นที่และย่านที่สร้างสรรค์งานโลหะนั้นจะผูกพันกับแหล่งที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของกลุ่มช่าง “สล่า” ที่เข้ามาอาศัยตั้งแต่สมัยพระเจ้ากาวิละ และด้วยวัสดุในการสร้างสรรค์ที่มีอยู่เดิม เช่นเครื่องเงิน ทองแดง และทองเหลือง แต่ด้วยเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ และเกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ เช่น เจ้านายหรือชนชั้นปกครองถูกควบคุมขอบเขตของการใช้อำนาจ รวมไปถึงขาดสภาพคล่องทางการเงินจากการเข้ามาจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ส่งผลให้การสนับสนุนผลงานช่างถูกลดบทบาทลง จึงมีผลต่อการสร้างสรรค์งานประติมากรรมโลหะล้านนาในสมัยนั้น โดยเริ่มจากค่านิยมใหม่ของรูปแบบชิ้นงานที่แต่เดิมเคยถูกสร้างขึ้นเพื่อพุทธศาสนา และเพื่อแสดงออกถึงสถานะของเจ้านาย ได้เปลี่ยนมาเป็นการสร้างงานเพื่อเป็นของสะสมและกลายเป็นของที่ระลึกมากขึ้น วิวัฒนาการของลวดลายที่เริ่มมีการผลิตผล

งานเป็นลายไทยแบบภาคกลาง และเริ่มสร้างสรรค์ผลงานให้มีตัวละครจากวรรณกรรมเรื่อง รามเกียรติ์ จนนำมาสู่การทำขึ้นตามคำสั่งซื้อเพื่อเป็นการแสดงออกถึงฐานะและรสนิยมของ นักสะสม กลายเป็นของประดับตกแต่งบ้าน และเป็นของที่ระลึกอันเป็นผลจากการท่องเที่ยว ในที่สุด ต่อมาในยุคปัจจุบันเริ่มมีการปรับเปลี่ยนวัสดุมาใช้เป็นนิเกิล (Nickel) และอะลูมิเนียม (Aluminium) เพื่อการลดต้นทุนการผลิต ทำให้เกิดการผสมรวมให้มีผลลัพธ์ในการสังเคราะห์ ทั้งรูปแบบตลอดถึงเทคนิคและลวดลายต่าง ๆ ที่รับเข้ามา หลอมรวมกันจนกลืนเข้ากลายเป็น เอกลักษณ์ตัวตนของคนเมือง ในรูปแบบมีความเป็นตัวของตัวเองของชาวล้านนาไปในที่สุด

พัฒนาการงานประติมากรรมโลหะนูนสูง

พัฒนาการงานประติมากรรมโลหะนูนสูงในงานพุทธศิลปกรรม มี 3 ด้าน ได้แก่

1) พัฒนาการด้านรูปแบบ

อัตลักษณ์ของความเป็นล้านนาในงานพุทธศิลปกรรมมีลักษณะเด่นในการผนวก อิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมภายนอกเข้ากับรูปแบบดั้งเดิมได้อย่างกลมกลืน ซึ่งสะท้อนถึงพลวัต และอิสระในการแสดงออกเช่น การผสมผสานลวดลายและสัตว์มงคลจากศิลปะจีน หรือ อัตลักษณ์บางประการ เช่น ลวดลายพันธุ์พฤกษาแบบก้านขดและช่อลายจากพม่า ผสมกับลาย ไทยจากศิลปะสยาม นำเสนอออกมาในรูปลักษณะของความเป็นพื้นเมือง เช่น การตกแต่งหน้า บันพระวิหารหลวงวัดพระสิงห์ และศิลปะการตกแต่งอุโบสถ กับพระวิหาร วัดเกตการาม ใน อ. เมืองเชียงใหม่ นอกจากนี้ชิ้นงานโลหะแบบลอยตัวผสมผสานศิลปะหลายแขนง ซึ่งถือได้ ว่าเป็นต้นแบบทางที่มีลักษณะโดดเด่นมากในยุคนี้ คือ ผอบบรรจุพระธาตุศรีจอมทอง ที่สร้าง ภายโดยหลวงโยนการพิจิตร มีลักษณะเป็นผอบที่มีมงกุฎทองคำประดับอัญมณีครอบโอบแก้ว บรรจุผอบทอง บนฐานโลหะเงินรูปช้างค้ำและสัตว์หิมพานต์เป็นต้น

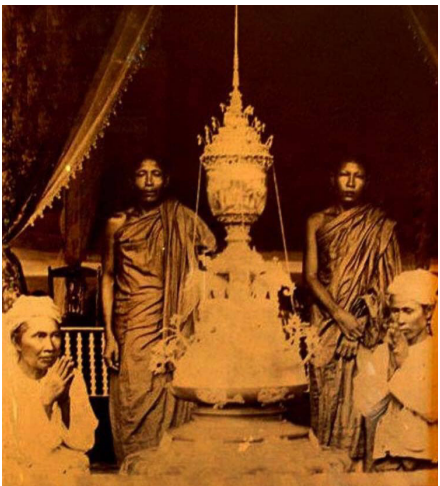
ภาพที่ 5 งานสลักปูนประดับโลหะลวดลาย
พันธุ์พฤกษาแบบก้านขด ราวกลางพุทธ
ศตวรรษที่ 25 และงานประดับกระจก
จากอิทธิพลศิลปะพม่าในช่องป้องแวนชุด
หน้ากระดานประดับแท่นแก้วประดิษฐาน
พระพุทธรูป วัดลำปางกลางตะวันตก
อ.เมือง จ.ลำปาง

แหล่งที่มา : ธีรยุทธ นิลมูล

ภาพที่ 6 ลวดลายที่มีอิทธิพลจีน
ศิลปะการตกแต่งหน้าบรรพพระวิหารหลวง วัด
พระสิงห์ อ. เมือง จ.เชียงใหม่

แหล่งที่มา : ธีรยุทธ นิลมูล

ภาพที่ 7 ภาพมอบบรรจุพระธาตุศรีจอมทอง
สร้างโดยหลวงโยนะการพิจิตร

แหล่งที่มา : <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2249827098665368&id=1592746451040106&set=a.1621910881456996>

รูปแบบของภาชนะที่เรียกว่า สลุง หรือขัน และขันดอก หรือ พาน ซึ่งเป็นที่นิยมใช้กันในล้านนามาตั้งแต่สมัยโบราณนั้น ขันสลุงที่มีเอกลักษณ์แบบพื้นเมืองที่พัฒนาขึ้นในท้องถิ่นล้านนา มีลักษณะเป็นทรงกระบอกเตี้ย ๆ ปากขันและตัวขันจะเท่ากัน

ขันสลุงที่ได้รับอิทธิพลจากพม่าจะมีลักษณะโดดเด่น คือ ทรงป้อมเตี้ย โดยมีส่วนปากแคบและบริเวณกลางขันจะมีลักษณะป่องนูนและมีพื้นที่กว้างกว่าทุกส่วน อาจจะเป็นผลมาจากการกลับเข้ามาของประชากรหลากหลายชาติพันธุ์ที่ถูกกวาดต้อนมาในสมัยพระเจ้ากาวิละและอาศัยอยู่ต่อเนื่องกันมา ซึ่งนอกจากนิยมคูนนูนเป็นประติมากรรมรูปตัวละครต่าง ๆ แล้ว ยังมีรูปสัตว์สัญลักษณ์ของวันทั้ง 8 และ สัตว์ประจักษ์นักษัตร 12 นักษัตรซึ่งเป็นที่นิยมด้วย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ลวดลาย หรือสัตว์และตัวภาพที่พบได้จริงในธรรมชาติ 2) ลวดลายหรือสัตว์-ตัวภาพ และตัวละครที่เกิดจากจินตนาการ หรือเหนือธรรมชาติ

พาน หรือ ขันดอก มีลักษณะเป็นจานมีเชิงปากแบนกว้าง มีเอวสูง และตีนหรือเชิงพานเป็นรูปถ้วยคว่ำอยู่ นิยมสลักลวดลายต่าง ๆ มีทั้งลายที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น พันธุ์พฤกษา ลายก้านขด ลายตาสับปะรด หรือช่างท้องถิ่นเรียกว่า ลายตำชะน็ด ลายดอกกระถิน ลายแสดดอกหมาก ลายกลีบบัว ตลอดจนถึงลวดลายที่เป็นสัตว์ในจินตนาการ เช่น พญานาค และลวดลายที่มีอิทธิพลของลายไทยที่ได้รับอิทธิพลรัตนโกสินทร์เข้ามาผสม เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ถูกดึงเข้าสู่เศรษฐกิจระบบตลาดและการขยายตัวของพื้นที่เมือง (ชยันต์ วรรณะภูติ, 2555: 101)

ซึ่งในปัจจุบันมีการพัฒนารูปแบบเป็นผลงานศิลปะที่เป็นของที่ระลึกและของตกแต่งบ้านมากขึ้นตามความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งลวดลายมาเป็นแผ่นภาพในกรอบรูป ลวดลายสัตว์มงคลจีน อาทิ หงส์ มังกร สัตว์รวมถึงภาพครุฑ ที่เชื่อว่าเป็นสัตว์ที่มีพลังอำนาจในคติของไทย ภาพบุคคล เช่น ภาพพระพุทธเจ้า ภาพมหาเทพในศาสนาฮินดูกับบุคคลต่าง ๆ เช่น ภาพพระพิฆเนศ ภาพเล่าเรื่อง เช่น ภาพพุทธประวัติ ภาพตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ และภาพเหมือนของบุคคลต่าง เช่น ภาพเหมือนของกษัตริย์ ภาพพระอริยะสงฆ์ที่เป็นพระเกจิอาจารย์ และภาพเหมือนของบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงของโลก

ภาพที่ 8 ชันสูง ลวดลาย ป่าไผ่ที่พบได้จริงใน
ธรรมชาติ สมบัติของเอกชน

แหล่งที่มา : อริยทศ นิยมกุล

ภาพที่ 9 งานสลักด้วยเทคนิคบุ-คุนเป็นรูปภาพ
วิถีชีวิตล้านนา

แหล่งที่มา : วัดศรีดอนมูล อ.สารภี จ.เชียงใหม่

ภาพที่ 10 สลึงเงินลายดอกกระถิน

สมบัติของ De Siam Antiques Chiangmai

แหล่งที่มา : [https://www.facebook.com/
profile.php?id=100064679767231&lo-
cale=th_TH](https://www.facebook.com/profile.php?id=100064679767231&locale=th_TH)

จากเดิมเป็นการสร้างผลงานในแนวอุดมคติ มีลักษณะเหนือความเป็นจริง และมีการสอดแทรกจินตนาการเข้าไปในเรื่องราวมากมาย มีความเกี่ยวข้องกับปรัชญาทางพระพุทธศาสนา และคติชน ความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งต่อมาเป็นการพยายามที่จะสร้างผลงานให้มีลักษณะเหมือนจริง ในแบบที่มีความเป็นเหตุเป็นผล เช่น การทำระยะความใกล้-ไกลและสัดส่วนของกล่ามเนื้อทั้งมนุษย์และสัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นองค์ประกอบ แต่ก็ยังมีการผสมผสานกับแนวจินตนาการอยู่บ้าง ต่อมาพัฒนาการทางด้านฝีมือ ที่พยายามสร้างผลงานให้เหมือนจริง

ทุกประการ คือ มีลักษณะกล้ำเนื้อและรื้อรอยให้เหมือนจริง และยังมีความพยายามยิ่งขึ้น ที่สร้างให้เป็นแบบที่เหมือนจริงที่มีความสมบูรณ์แบบทุกประการ คือ มีลักษณะการเก็บรายละเอียดถึงระดับเส้นขน ไผ่ม และแววตา ตลอดจนการแสดงอารมณ์ของตัวภาพ จนระยะหลังผลงานการสร้างสรรค่นั้นมีการกลับคืนมาสู่จุดแรกเริ่ม เริ่มมีการหวนคืนสู่ความเป็นงานอุดมคติอีกครั้งเช่น ภาพพิชพันธุ์ และสัตว์ในจินตนาการ ความสมบูรณ์แบบของมนุษย์และเทพ การแต่งเสริมความวิจิตรของเครื่องประดับตกแต่งตัวละครที่อลังการ ไม่ว่าจะเป็นการลอกเลียนแนวคิดและผลงานของท่านอังคาร กัลยาณพงศ์ ตลอดจนถึงผลงานของท่านอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ จนท้ายที่สุดมีพัฒนาการไปในทางศิลปะกึ่งนามธรรม และยังมีแนวโน้มที่จะเกิดการยกระดับไปสู่การสร้างสรรคในแนวศิลปะแบบนามธรรม ในที่สุด

2) พัฒนาการด้านเทคนิค

ในลัทธินาปรากฏเทคนิคในการสร้างงานประติมากรรมโลหะนูนสูง 2 รูปแบบใหญ่ คือ

(1) เทคนิคการสลักดุนและฉลุลาย เป็นการใช้เหล็กดุนโลหะ ทำการตีเคาะ ดุน แผ่นโลหะให้มีลักษณะโป่งนูนขึ้น โดยการใช้แผ่นไม้หรือเชียงเป็นตัวหนุนข้างแรง ซึ่งอาจจะมีการเดินเส้นลวดลายตื้นๆประกอบ หรืออาจจะใช้เหล็กปลายมนทำรอยปรุเป็นเม็ดไข่ปลาเดินเส้นให้เป็นลวดลาย แล้วใช้สว่านที่มีคม เจาะฉลุช่องว่างระหว่างลวดลายออก เพื่อเน้นย้ำลวดลายที่ต้องการให้โดดเด่นยิ่งขึ้น ด้วยเทคนิคนี้ ชิ้นงานนูนขึ้นมาไม่มาก มักจะเป็นงานประเภทนูนต่ำ สามารถพบเห็นได้ทั่วไป เช่น การทำฉัตรประดับยอดเจดีย์ หรือฉัตรประดับมุมพระธาตุเจดีย์ หรือ ฉัตรคองน้ำ หรือ ศัพท์ข้างทั่วไปเรียกส่วนประกอบนี้ว่า ฉัตรวลี ที่ปรากฏอย่างแพร่หลายในลัทธินา ตัวอย่างผลงานประเภทนี้เป็นของกลุ่มช่างฝีมือวัดพวกแต่ม อ.เมือง จ.เชียงใหม่ หรือแผ่นภาพลวดลายฉลุต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะสองมิติ อย่างเช่น ภาพและลวดลายที่ตกแต่งบนเพดานและโครงสร้างม้าย่างไหมวิหารวัดแสนผาง อ.เมือง จ.เชียงใหม่ งานพานซอประดับอาคาร กับการทำตุ๊กกระด้างด้วยโลหะ หรือ ตำซอน ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ เอกลักษณ์ที่มีอยู่ในหลากหลายพื้นที่ของ จ. แม่ฮ่องสอน และงานดุนลวดลายโลหะเงิน-ทองรูปเทวดาเพื่อปกคลุมบนผืนผ้าที่ใช้เป็นผ้ากั้นค้ำกัณฑ์บริเวณในพิธีกรรมวัดพระธาตุศรีจอมทอง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ และในวัดเกตการาม อ.เมือง จ.เชียงใหม่ เป็นต้น

(2) เทคนิคสลัก-ดุน หรือ บุ-ดุนโลหะ เป็นการใช้เหล็กดุนโลหะทำการตีเคาะ ดุน แผ่นโลหะให้มีลักษณะโป่งนูนขึ้น โดยขั้นตอนแรกต้องเผาโลหะนั้นให้ร้อนเพื่อให้มี

ความอ่อนตัว ง่ายต่อการดุนให้นูน หรือตามภาษาศัพท์ของช่างเรียกว่า “ต่ง” แล้วใช้ “จี้ย่า” คือ ชันที่ต็มและเคียวได้ที่แล้วเทราดทับลงไปนูนขึ้นงาน ทิ้งไว้ให้เย็นแล้วพลิกกลับเพื่อใช้เป็นตัวหนุนช่วยแรงในการดุน เช่น งานสลักดุนลวดลายบนแผ่นทองจังโกประดับหุ้มเจดีย์ วัดพระธาตุลำปางหลวง เป็นต้น เพราะโลหะนั้นมีความยืดหยุ่นสูงเมื่อผ่านการให้ความร้อน สามารถจะทำเป็นรูปร่างรูปทรงนูนสูงได้ตามต้องการ เมื่อช่างต้องการตกแต่งรูปทรงในระหว่างการดุนก็ยังสามารถให้ความร้อนเพิ่มด้วยการเผาเฉพาะจุด แล้วค่อย ๆ เคาะให้โลหะนั้นขยายตัวออกเป็นรูปทรงที่ต้องการ โดยขึ้นอยู่กับทักษะและวิธีการของช่างและละคนที่มีความชำนาญแตกต่างกัน ด้วยเทคนิคนี้จะสามารถทำให้โลหะมีการนูนขึ้นมาได้สูงมาก จนสามารถสร้างชิ้นงานนูนสูงได้จนเกือบถึงลอยตัว เช่น งานบุดุนโลหะประกอบเป็นเครื่องทรงช้างต้นที่ใช้รับเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ที่ทรงเสด็จประพาสมณฑลฝ่ายเหนือและมณฑลพายัพ ซึ่งเทคนิคนี้ จะเห็นได้ในชิ้นงานทั่วไป เช่น งานดุนสลุงแบบโบราณของกลุ่มวัวลาย หมิ่นสาร นันทาราม และกลุ่มสล่าช่างของวัดศรีสุพรรณ จ.เชียงใหม่

ภาพที่ 11 เทคนิคการสลักดุนและฉลุลาย
แหล่งที่มา : ชีรยุทธ นิยมูล

ภาพที่ 12 เทคนิคสลัก-ดุน หรือ บุ-ดุนโลหะ
แหล่งที่มา : ชีรยุทธ นิยมูล

(3) พัฒนาการด้านวัสดุศาสตร์

เมื่อเวลาเปลี่ยนไป ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ ก็เข้ามามีบทบาทต่อวัสดุช่างที่เปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2537) ช่วงปี พ.ศ. 2530 ธุรกิจการท่องเที่ยวกลายเป็นยุทธศาสตร์ของรัฐ จังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือก็พยายามแข่งขันกันให้มีภาพลักษณ์ที่น่าสนใจเพื่อสร้างจุดขายดึงดูดนักท่องเที่ยว (ชยันต์ วรรณะภูดี, 2555: 105) ปรางค์การณีนี้นำมาสู่ผลงานสร้างสรรค์โลหะ ซึ่งจากเดิมวัสดุในการสลักคุณ หรือการบุคุณโลหะนั้นจะมีเฉพาะวัสดุที่เป็นทองคำ เงิน นาก ทองเหลือง ทองแดง และชิน ตามค่านิยมอย่างโบราณ ส่วนวัสดุใหม่ที่เกิดขึ้นและเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายนั้นคือ อะลูมิเนียม (Aluminium) ซึ่งเข้ามามีบทบาทแทนที่เงินแท้บริสุทธิ์ที่ใช้สร้างสรรค์ผลงานอันเป็นที่รู้จักกันในย่านชุมชนวัวลาย หมื่นสาร และนันทาราม เนื่องจากอะลูมิเนียม (Aluminium) มีราคาถูกและสามารถขึ้นรูปได้ง่าย มีสีเงินแวววาวไม่ต่างจากเงินแท้บริสุทธิ์ และยังสามารถรักษาความมันเงาไว้ได้ยาวนาน ไม่ขึ้นสนิมได้ง่ายเหมือนอย่างกับเงินแท้

ภาพที่ 13 งานการสร้างสรรค์ของพ่อครูติเรก สิทธิการ ศิลปินแห่งชาติ ประจำปี 2565 บ้านวัวลายย่านชุมชนวัดศรีสุพรรณ
แหล่งที่มา : ธีรยุทธ นิลมูล

ตัวอย่างการสร้างสรรคผลงานของพ่อครูเริ่ก สิทธิการ ศิลปินแห่งชาติ ประจำปี 2565 บ้านวัวลายย่านชุมชนวัดศรีสุพรรณที่มีการประยุกต์ใช้โลหะสมัยใหม่ นับว่าเป็นผลผลิตที่เกิดจากองค์ความรู้ของชุมชน ผ่านการสั่งสมประสบการณ์และการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ประกอบกับการเลือกใช้วัสดุร่วมสมัย ทำให้เกิดศักยภาพที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่ออกมาอย่างน่าอัศจรรย์ เป็นปรากฏการณ์ของสังคมศิลปะ ซึ่งยังคงความเป็นเอกลักษณ์ในความโดดเด่นด้านชาติพันธุ์ในความเป็นตัวตน “คนเมือง” ซึ่งเป็นคำใหม่ที่ชาวล้านนาใช้เรียกตนเองโดยไม่สนใจว่าใครจะเรียกขานตนเป็นอย่างอื่น (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2555: 47) โดยมีการผสมผสานด้วยกรรมวิธีและเทคนิคที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวจนกลายเป็นแบบแผนหรือแนวทางให้ศิลปินรุ่นหลังได้เรียนรู้และพัฒนาต่อยอดต่อไป

อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์แล้ว พบว่าปัจจัยของพัฒนาการในการสร้างสรรค์งานประติมากรรมโลหะนูนสูงล้านนาร่วมสมัย มีดังนี้

1) ปัจจัยด้านนโยบายของภาครัฐ เช่น การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการส่งเสริมการสร้างงาน ทำให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยเน้นการจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) ลดการพึ่งพาจากภาครัฐ (Self-reliance and Creativity) และ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2544 และการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวัวลาย อันเป็นผลสืบเนื่องจากนโยบายการจัดงาน 10 มหัศจรรย์ล้านนาที่ทำแพ บนถนนท่าแพและกลางเมืองเชียงใหม่ในช่วงปี พ.ศ. 2545 ซึ่งหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมนี้ จังหวัดเชียงใหม่ได้มอบหมายให้เทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดกิจกรรมถนนคนเดินต่อเนื่องในวันอาทิตย์เป็นประจำทุกสัปดาห์ และทางเทศบาลนครเชียงใหม่ได้สานต่อโครงการปิดถนนเพื่อให้คนเดิน และสามารถจัดกิจกรรมบนถนนวัวลายต่อเป็นวันเสาร์ในทุกสัปดาห์เช่นกัน จากปัจจัยนี้ทำให้ช่างสลักคนผู้สร้างผลงานเกิดการปรับตัวให้ประยุกต์เข้ากับนโยบายดังกล่าว และกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยการปรับเปลี่ยนวัสดุและเทคนิคที่จะนำออกมาจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนในคุณภาพเดิมที่ราคาต้นทุนของวัสดุอยู่อย่างสูง จึงเกิดมิติใหม่ของการนำเสนอรูปแบบงานประติมากรรมโลหะนูนสูงแบบร่วมสมัยขึ้นมากมาย

2) ปัจจัยด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ นับตั้งแต่ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555 – 2559) จนถึงปัจจุบัน นับเป็นแผนฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570) ซึ่งใช้เป็นกรอบการพัฒนาในระยะ 5 ปี ถัดไปจากนี้ จากสาระสำคัญของนโยบายการ

ส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งหมด คือการสร้างเสริมจุดแข็ง ของการท่องเที่ยวผ่านชุมชน เพื่อผลักดันให้เกิดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่จะตอบสนองและรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งจากการเฝ้าสังเกตและสอบถามวิเคราะห์วิจัย เป็นที่แน่นอนว่าพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในช่วงนั้น จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของศิลปินผู้ผลิตผลงานในชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อระบบโครงสร้างของปัจจัยการผลิตเสมอๆ เป็นหน้าที่ของศิลปินผู้ผลิตผลงานจะต้องปรับตัวให้ทันในทุกยุคทุกสมัย

3) ปัจจัยด้านความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากการใช้วัสดุที่เป็นโลหะเงิน-ทองจริง ๆ นั้นมีราคาสูง ผู้บริโภคกลุ่มน้อยที่จะเข้าถึง การปรับเปลี่ยนวัสดุและลดกระบวนการขั้นตอนวิธีบางอย่างลง เพื่อการเอาตัวรอดของศิลปินที่ทำงานทางด้านศิลปะแขนงนี้ รวมทั้งกำลังซื้อของนักท่องเที่ยวและผู้บริโภคที่เลือกให้ความสนใจในผลิตภัณฑ์ที่มีราคาถูกลง การปรับตัวของศิลปินนี้ มีทั้งด้านวัสดุและรูปแบบการนำเสนอผลงาน จึงเกิดรูปแบบงานศิลปะประเภทหนึ่งเรียกว่า พุทธศิลป์ในเชิงพาณิชย์ขึ้น อาทิ การสลักคุณรูปพระพุทธรูปสำคัญ และการสลักคุณรูปเหมือนของเกจิอาจารย์เพื่อเป็นที่สักการะบูชาในท้องพระและกลายมาเป็นของที่ระลึก เป็นต้น ตอบสนองความต้องการใช้งานได้อย่างสะดวกและยืดหยุ่น

4) ปัจจัยด้านวัสดุและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีการเปลี่ยนมาใช้วัสดุอะลูมิเนียม (Aluminium) ซึ่งเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีนัยสำคัญต่อการผลิตเปิดโอกาสในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัวและโดดเด่นมากยิ่งขึ้น เนื่องจากอะลูมิเนียม (Aluminium) มีราคาถูกและหาซื้อง่ายในท้องตลาด รวมทั้งผู้บริโภคยังสามารถเข้าถึงสินค้าได้ง่ายขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ด้วยกระบวนการผลิตสมัยใหม่สามารถผลิตวัตถุดิบอะลูมิเนียม (Aluminium) ที่มีขนาดความหนา-บางที่หลากหลาย

5) ปัจจัยด้านการคมนาคมและการขนส่ง ความก้าวหน้าด้านการขนส่งสินค้าและบริการ การจัดหาวัตถุดิบและการขนส่งชิ้นงานไปยังผู้บริโภคในปัจจุบันนั้นสะดวกรวดเร็วขึ้นเพราะเทคโนโลยีที่ทันสมัย

คุณค่างานประติมากรรมโลหะนูนสูง

1) คุณค่าด้านอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

งานประติมากรรมโลหะนูนสูง ประเภทงานหัตถศิลป์ล้านนา เกิดขึ้นมาจากความต้องการสร้างผลงานที่มีความพิเศษเพื่อทำหน้าที่สำหรับเป็นเครื่องใช้สอยในการแสดงฐานะ

ของผู้ใช้ว่ามีบทบาทในทางสังคมอย่างไร ดังนั้น กษัตริย์ เจ้านาย ขนชั้นปกครอง หรือชนชั้นนำถือเป็นผู้สนับสนุนศิลปิน เป็นผู้เสพงาน ผู้กำหนดรูปแบบและสุนทรียะความงามอันเนื่องมาจากระสนิยมและหน้าที่การใช้สอยของชิ้นงานนั้น ๆ ที่มีต่อสถาบันหรือชนชั้นนั้น ๆ แต่งานหัตถศิลป์ที่ใช้แสดงออกถึงความเชื่อถือและเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้น เป็นผลงานที่เกิดจากจิตใจที่บริสุทธิ์ มีความมุ่งหวังต้องการที่จะฝากฝีมือและทักษะและความชำนาญอันเป็นภูมิปัญญาของบรรพชนที่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในกรรมวิธีการผลิตและรูปแบบทางศิลปะลงมาจากรุ่นสู่รุ่น จนมีความเข้มข้นอยู่ในสายเลือดที่เปรียบเสมือนตัวตนของตนเองนั้นฝากไว้กับพระพุทธศาสนา อาจจะเป็นด้วยแนวคิดของการสร้างถาวรวัตถุ หรือเป็นสิ่งที่ประกาศความเป็นอัตลักษณ์ส่วนตัว จึงทำให้ผลงานที่สร้างถวายในพระพุทธศาสนา หรือที่เรียกว่า งานพุทธศิลปกรรมนั้นเต็มเปี่ยมไปด้วยจิตวิญญาณและความตั้งใจตั้งใจจริงจังในการถ่ายทอดผลงานด้วยความบริสุทธิ์

ระเบียบแบบแผนในทางจารีตของการสร้างผลงานที่แต่ละสำนัก “สละ” หรือช่างศิลป์ที่ทำหน้าที่สร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ต่าง ๆ (วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2555, หน้า 33) ได้ซับซ้อน ผูกปัดและบอกสอนส่งผ่านกันมานั้น บ้างเป็นรูปแบบและเทคนิควิธีอย่างสาธารณะที่นิยมทำกันเป็นวงกว้าง แต่ก็จะมีไม่น้อยที่รับการถ่ายทอดกันเฉพาะภายในครอบครัว หรือภายในกลุ่มตามสำนักของพ่อครู-แม่ครู เป็นแบบแผนประเพณีที่ต่างมีการหวงแหนไว้เป็นมรดกเฉพาะลูกศิษย์ที่ได้รับการยอมรับจากครูบาอาจารย์พ่อครู-แม่ครูผู้ที่ถ่ายทอด ที่เรียกกันว่า สกูลช่าง เช่นการบูชุนในสกูลช่างววลาย นันทาราม และชุมชนย่านวัดศรีสุพรรณ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในระยะหลังได้มีแพร่กระจายองค์ความรู้เชิงช่าง ออกไปสู่บุคคลภายนอกมากขึ้น โดยมีทั้งลักษณะการฝากตัวเป็นศิษย์กับพ่อครูแม่ครูเฉพาะบุคคล และการเข้ามาเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ที่วัดศรีสุพรรณ และแยกย้ายไปปฏิบัติงานยังท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ อย่างไรก็ตามผลงานเหล่านี้มีส่วนเสริมทำหน้าที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของสกูลช่างล้านนาได้เป็นอย่างดี

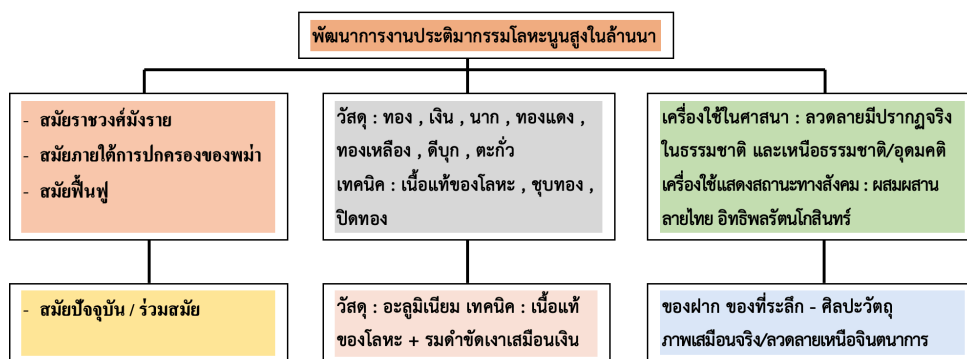
2) คุณค่าทางแนวคิดและปรัชญา

โลหะนั้นเป็นธาตุที่มนุษย์ให้คุณค่าในฐานะที่สร้างจุดเปลี่ยนทางสังคม จากสังคมเกษตรกรรมไปสู่การมีนวัตกรรมใหม่ๆ หลังจากที่มีมนุษย์ได้ค้นพบกับโลหะ มนุษย์จึงให้ความสำคัญต่อโลหะว่าเป็นธาตุที่มีมูลค่าสูง มีคุณค่าในตัวเอง สามารถใช้แสดงออกสถานภาพทางสังคมได้ โดยคุณสมบัติพิเศษของโลหะ คือ มีความแข็งแรงคงทน มีอายุการใช้งานยาวนาน

การสร้างผลงานขึ้นจากโลหะนี้พบหลากหลายเทคนิควิธี ซึ่งงานประเภทการสลักคุณโลหะแบบนูนสูงถือเป็นหนึ่งในนั้น โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว และสร้างขึ้นเพื่อถวายในพระพุทธศาสนาประเภทอามิสบูชา หรือการกระทำบูชาด้วยอามิส (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554)

การสร้างงานในพุทธศาสนานั้น สร้างขึ้นตามแนวคิดการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา การสะเดาะเคราะห์เพื่อต่อชะตา การอุทิศสำหรับตนเองเพื่อชีวิตในโลกหน้า และแนวคิดการอุทิศผลบุญให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นต้น

ทั้งในกระบวนการสร้างงานเอง ที่มีการสร้างมิติที่ผลักระยะกันด้วยน้ำหนักของการเคาะคุณให้มีความโป่งนูนสูงขึ้นจากพื้น หรือการถมพื้นหรือการย่ำพื้น-ย่ำลายให้มีลักษณะเป็นพื้นผิวที่มีน้ำหนักเข้มน้ำหนักลงไป หรือการขัดผิวหน้าในส่วนที่นูนของชิ้นงานให้มีความมันวาวเป็นผลสำเร็จของชิ้นงาน เปรียบเสมือนความพยายามในการสร้างการรับกระทบทางอารมณ์ ด้วยความอดทนและพยายาม รู้สึกลึกถึงความเป็นเหตุเป็นผลที่มีปัจจัยซึ่งกันและกัน ในทุกขั้นตอนการทำงานมีเหตุผลในการดำรงชีวิตมากขึ้น เป็นการฝึกฝนตักตวงการขจัดบรรเทา ขัดเกลา พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมไม่สมของตน ให้เจือจางเบาบางลง (พระโสภณคณาภรณ์ ระเบียบ จิตญาณ, 2562: ออนไลน์)

ภาพที่ 14 พัฒนาการงานประติมากรรมโลหะนูนสูงในล้านนา

แหล่งที่มา : ธีรยุทธ นิลมูล

พัฒนาการของงานประติมากรรมโลหะในล้านนา ทางด้านรูปแบบ จากเดิมที่ทำกันมาตามแบบประเพณีตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย สมัยภายใต้ปกครองของพม่า และสมัยฟื้นฟูนิยมใช้วัสดุที่มีค่า และมักมีการตกแต่งวัสดุด้วยการทำพื้นผิวสำเร็จให้มีคุณค่า เช่น ชุบกาไหล่ทอง หรือปิดทอง มักทำเป็นวัตถุถวายในพระพุทธศาสนา และข้าวของเครื่องใช้ที่แสดงถึงสถานะภาพทางสังคม จนมาถึงยุคปัจจุบันที่มีความร่วมสมัย มีพัฒนาการของวัสดุใหม่ซึ่งเกิดจากเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งยังคงใช้เทคนิควิธีดั้งเดิม แต่มีอิสระการสร้างรูปลักษณะของชิ้นงานและการออกแบบลวดลายที่สร้างสรรค์มากขึ้น ทั้งในกลุ่มที่เป็นงานตามคำสั่งซื้อ เรื่อยมาจนถึงของตกแต่งบ้าน และของที่ระลึก

สรุป

แม้มีการปรับเปลี่ยนวัสดุไปจากในอดีตแล้วก็ตาม ยังพบว่าการสร้างสรรค์งานประติมากรรมโลหะนูนสูงยังคงสะท้อนแนวคิดทางพุทธศาสนาไว้ได้เช่นเดียวกับงานที่สร้างจากวัสดุที่เป็นเงินดั้งเดิม การเปิดเผยความเป็นจริงของวัสดุ จึงมีใช้ประเด็นสำคัญหลัก เพราะการออกแบบที่ยังคงให้ความรู้สึกถึงคุณค่าของผลงาน ช่วยให้เกิดความสงบทางจิตใจแก่ผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานรวมถึงผู้ที่เข้ามาสัมผัสการสร้างสรรค์งาน ให้มีความรู้สึกศรัทธาพร้อมจะบำเพ็ญกุศล เพื่อความสุขของตนเองและคนรอบข้างทั้งในชีวิตนี้และโลกหน้าได้ ด้วยกระบวนการทำงานด้วยวัสดุสมัยใหม่นี้ ยังคงสะท้อนความสามัคคีและความร่วมมือกันของกระบวนการสร้างงาน ซึ่งเป็นผลจากการผลิตวัสดุทันสมัยขึ้นและเอื้ออำนวยในการสร้างผลงานชิ้นใหญ่ ๆ ได้แตกต่างจากงานเครื่องเงินแท้ที่มักจะเป็นชิ้นเล็ก ๆ และสามารถทำได้แบบปัจเจกบุคคล กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานขนาดใหญ่นี้ จึงเกิดขึ้นด้วยการร่วมมือของช่างนักคิดผู้ทำหน้าที่คิดรูปแบบและสร้างสรรค์เรื่องราวหรือลวดลาย ส่งต่อไปยังผู้สร้างหรือผู้ผลิตชิ้นงานและผู้ที่มีส่วนร่วมในการผลิตที่ต้องช่วยเหลือกันทั้งขั้นตอนการร่าง หรือออกแบบ การตั้งการสลักคุณ ที่ต้องใช้กำลังแรงงานจำนวนมากช่วยเหลือกัน รวมทั้งผู้ให้การสนับสนุนผลงานที่เล็งเห็นถึงผลสัมฤทธิ์ที่มีความงดงามของชิ้นงาน จึงเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการสนับสนุนผลงานของเหล่าศิลปินนักสร้างสรรค์ในการผลิตผลงานชิ้นอีกด้วย

อย่างไรก็ตามผลพวงจากการฝึกฝนฝีมือในการสร้างสรรค์งานประติมากรรมโลหะนูนสูง ยังทำให้เกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต กลายเป็นจุดเด่นทางการท่องเที่ยว ผู้คนต่างเริ่มตื่นตัวให้ความสำคัญเข้ามาเยี่ยมชมในความแปลกใหม่และรูปแบบศิลปะที่เป็นนวัตกรรมนี้ ยังคง

ให้เกิดความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอันเป็นผลจากการท่องเที่ยวได้ดีอีกด้วย

ตาราง พัฒนาการ การสร้างสรรค์งานประติมากรรมโลหะนูนสูงในล้านนา สมัยฟื้นฟูจนถึงปัจจุบัน				
พัฒนาการในช่วงสมัย	ด้านรูปแบบและเทคนิค	ปัจจัยของการพัฒนา	เอกลักษณ์ของงาน	คุณค่าของผลงาน
- ผสมผสานศิลปะหลายแขนงจากการเคลื่อนย้ายประชากร - รูปแบบและเทคนิคการนำเสนอใหม่ - พัฒนาการเทคนิคจนเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม - คำนึงในการสร้างสรรค์งานแบบร่วมสมัย	- เปลี่ยนมาใช้อะลูมิเนียม - ผสมผสานรูปแบบและเกิดเทคนิค-คุณโลหะ - ชิ้นงานเป็นของที่ระลึกและตกแต่งบ้าน - เกิดเป็นสินค้าตามความต้องการของผู้บริโภคด้านพุทธศิลป์ในเชิงพาณิชย์ - ของฝากของที่ระลึก	- นโยบายของภาครัฐ - การกระตุ้นเศรษฐกิจจากภาครัฐ - โครงการ OTOP จากรัฐ - กิจกรรมถนนคนเดิน - แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3	- รูปแบบ และลวดลาย - มีจริงในธรรมชาติ - ตามจินตนาการ หรือเหนือธรรมชาติ - เหมือนจริงที่มีความสมบูรณ์แบบทุกประการ	- สกulpture ล้านนาที่มีการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมจากหลายแหล่งที่มา - ผลงานที่เป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ - ให้คุณค่าทางแนวคิดและปรัชญา

ภาพที่ 14 พัฒนาการของรูปแบบและเทคนิคการสร้างสรรคงานประติมากรรมโลหะนูนสูงในล้านนา
แหล่งที่มา : อธิรยุทธ นิยมกุล

สรุปภาพที่ 14 พัฒนาการของรูปแบบและเทคนิคการสร้างสรรคงานประติมากรรมโลหะนูนสูงในล้านนา

ตั้งแต่สมัยพระเจ้ากาวิละจนถึงยุคปัจจุบัน มีการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมจากหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาตั้งรกรากอาศัยบนพื้นที่เมืองเชียงใหม่ กลุ่มคนที่เข้ามาอยู่ต่างหลอมรวมเข้าหากันในฐานะพลเมืองชาวล้านนาใหม่ แม้จะต่างคนต่างแหล่งที่มา ต่างชาติพันธุ์ และต่างด้วยวิถีความเชื่อและการปฏิบัติ ต่างถูกกลไกทางสังคมจัดการหลอมรวมผสานทุกกลุ่มให้กลมกลืนเป็นเมือง “พหุวัฒนธรรม” ซึ่งสิ่งนี้เป็นปัจจัยด้านบวก ได้สร้างแรงกระเพื่อมที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนสังคม ทำให้เกิดพัฒนาการของผลงานที่สร้างจากเทคนิคโลหะนูนสูงที่โดดเด่น กล่าวคือ

พัฒนาการทางด้านทักษะฝีมือช่าง

การสร้างสรรคงานประติมากรรมโลหะนูนสูงในล้านนานั้น มีความยืดหยุ่นมากที่จะเปิดรับให้เกิดความผสมผสานกันของศิลปะพื้นถิ่นต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยิ่งด้วย

ความเป็นศิลปะแบบร่วมสมัยจนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในทางสร้างสรรค์ มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกและพฤติกรรมของผู้บริโภคเสมอ ซึ่งจะส่งผลต่อการสืบทอดมหายใจของงานที่ยังคงแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ล้านนาเจ้าของมรดกทางภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมนี้ได้ เพราะสิ่งที่เป็วัฒนธรรมนั้น มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (สุรพล ดำริห์กุล, 2559) ซึ่งด้วยเทคนิควิธีและมีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกมากขึ้น ทำให้ข้อจำกัดต่าง ๆ ลดลง ส่งผลดีด้านการลดต้นทุนของการผลิตที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคได้ และด้วยปัจจัยด้านต้นทุนของวัสดุที่ถูกลดค่าลงนี้ ทำให้เกิดศิลปินรุ่นใหม่ ๆ สามารถสร้างสรรค์ผลงานอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีโอกาสฉายแวทางด้านศิลปะได้มากขึ้นในหลากหลายมิติ

ข้อเสนอแนะ

1) ด้านการนำบทความไปใช้ประโยชน์

ผู้เขียนตั้งใจนำเสนอเนื้อหาบทความนี้เพื่อชี้ให้เห็นคุณลักษณะพิเศษของชาวล้านนาใหม่ ในฐานะของคนเมือง ที่มีบุคลิกลักษณะเด่นในการปรับประยุกต์ใช้วัสดุ หรือเทคนิควิธีใด ๆ ก็ตามที่รับมา โดยหาวิธีการข้ามข้อจำกัดหรืออุปสรรคใด ๆ ที่เกิดขึ้น จนเกิดการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจนเกิดทักษะความชำนาญ อันก่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้และพลังในการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มได้ ปัจจัยด้านบวนี้ เป็นแหล่งข้อมูลให้เกิดการตระหนักรู้ และจะนำไปสู่แนวทางการต่อยอดให้เกิดการสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ให้แก่ผู้ที่สนใจ ในการสร้างโอกาสทางสังคมและด้านศิลปะวัฒนธรรมให้กับศิลปินได้ บทความนี้จึงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาเพื่อมองพัฒนาการด้านศิลปะการสร้างสรรคงานพุทธศิลป์บนโลหะแบบนูนสูงให้ต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นพัฒนาการที่ต่อเนื่องและสามารถนำเอาสิ่งที่ดีและสิ่งที่เป็นประโยชน์ออกมาใช้เพื่อขับเคลื่อนวงการศิลปะและสังคมได้ต่อไป

2) ด้านการอนุรักษ์ความเป็นอัตลักษณ์พื้นถิ่นของล้านนา

ผู้เขียนตั้งใจนำเสนอ ลักษณะเฉพาะตัวของชาวล้านนา ที่มีปรากฏอยู่กับการงานตามสกุลช่างที่ได้รับการฝึกฝนปฏิบัติมาจนเป็นขนบและแบบแผน ซึ่งแสดงความโดดเด่นในด้านชาติพันธุ์ผ่านฝีมือแรงงานที่เป็นเจ้าของผลงานนั้น เมื่อมีปัจจัยด้านพัฒนาการใหม่ ๆ เข้ามาในสังคมโลกปัจจุบัน ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวนั้นอาจจะถูกทำลายจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งหากบุคลิกลักษณะของการที่เป็นผู้ที่ปิดกั้นแล้ว สิ่งใหม่ ๆ ก็

จะเป็นสิ่งที่อาจจะยอมรับได้ยาก เนื่องจากกฎเกณฑ์และกติกาทางสังคมนั้นเป็นเงื่อนไขที่สร้างข้อบังคับไว้ แต่ด้วยบุคลิกลักษณะเด่นของชาวล้านนาที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทใหม่ที่เข้ามากระทบได้เสมอในทุกรูปแบบ ซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของชาวล้านนาที่มีความเป็นพลวัตทางวัฒนธรรม พลั่งเคลื่อนไหว ไม่หยุดนิ่ง พร้อมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยเมื่ออาศัยความเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพที่เป็นไปตามยุคสมัยแล้ว ย่อมทำให้แนวคิดหรือรูปแบบวิถีทางการออกแบบงานนั้นย่อมต้องประยุกต์เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยการอนุรักษ์ความโดดเด่นของอัตลักษณ์ชาวล้านนาในการสร้างสรรค์ประติมากรรมโลหะชนิดนูนสูงนั้น คือการให้โอกาสงานให้ศิลปินได้มีพื้นที่ในการสร้างผลงาน ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนของภาครัฐหรือเอกชน ตลอดจนการนำไปสู่การบริโภคในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจของศิลปินผู้สร้างสรรค์งาน

3) ด้านการส่งเสริมศักยภาพของศิลปิน

พัฒนาการของการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อให้สังคมสามารถมองเห็นถึงมาตรฐานความงดงามและความสุนทรีย์ระควคูไปกับการมองเห็นถึงพัฒนาการในทุกด้านทุกมิติที่ส่งผลกระทบต่อกับเนื้อหา โดยเฉพาะผลงานด้านพุทธศิลปกรรม ซึ่งเป็นข้อพิสูจน์แล้วว่า ชาวล้านนานั้นสามารถดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะตนที่ดำเนินควบคู่กับการพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงและเป็นที่ยอมรับ อยู่ที่ว่าช่วยเหลือผลักดันให้เกิดความมั่นคงและทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการผลิตผลงานของศิลปิน ที่จะทำให้การสร้างสรรค์งานประเภทนี้ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงงานระดับสากลในที่สุด

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2530). **ตำนานมูลศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- กรมศิลปากร. (2550). **ศัพทานุกรมโบราณคดี**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- ชัชฎาพร มีศรี. (ม.ป.ป.). **ต้นกำเนิด OTOP : จาก Japan สู่อการพัฒนาฐานรากใน Thailand**. สืบค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2568, จาก http://clinictech.ops.go.th/online/cmo/site_blog_show.asp?id=440
- ชาตรี ประทีปนทการ. (10-16 มีนาคม 2566). **โลหะปราสาทกับความรู้สึกที่เพิ่งสร้าง : จาก คัมภีร์มหาวงษ์ วัดต้องสาปและความหมายใหม่หลังร้อยเฉลิมไทย (2)**. มติชนสุดสัปดาห์. สืบค้นเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2568, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_654558
- เชษฐ์ ดิงสัญชลี. (2555). **เจดีย์ในศิลปะพม่า-มอญ : พัฒนาการทางด้านรูปแบบตั้งแต่ศิลปะศรีเกษตรถึงศิลปะ มัณฑล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- เทศบาลนครเชียงใหม่. (ม.ป.ป.). **ถนนคนเดินเชียงใหม่ ประวัติถนนคนเดินท่าแพ**. สืบค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2568, จาก <https://www.cmcity.go.th>
- เอียรชยา อักษรดิษฐ์. (2548). **ทองคำ คุ่มแก้ว มณีแสงแห่งนครศิลปะสถาน ขัตติยาธานี**. เชียงใหม่ : หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ และ บริษัท ดาราเทวี จำกัด.
- บุญเกียรติ ภาระเวกพันธุ์ และคณะ. (ม.ป.ป.). **หัวเมืองฝ่ายเหนือ**. สถาบันพระปกเกล้า สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2568, จาก <https://www.kpi.ac.th>
- ประเสริฐ ณ นคร และปวงคำ ต้อยเขียว. (2537). **ตำนานมูลศาสนา เชียงใหม่ เชียงตุง**. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารการพิมพ์.
- มติชนสุดสัปดาห์. (14 มีนาคม พ.ศ. 2564). **ปริศนาโบราณคดี : โฉมบริเวณด้านหน้า ‘เวียงแก้วเชียงใหม่’ จึงมี ‘ศาลเจ้าขอมมือเหล็ก’**. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2568, จาก <https://today.line.me/th/v2/article/GjMg1L>
- โรเบิร์ต ฮัลลiday และชาร์ลส์ ฮัตโต บลักเด็น. (2473). (14 กรกฎาคม 2564). **จำปาเยื้องเจริญ (2522), (2533). จารึกพระเจ้าสุวาวุธสิทธิ 2 (วัดกู่กุด)**. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2568, จาก https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/25758
- วสันต์ ปัญญาแก้ว. (2555). **ตัวตนคนเมือง 100 ปี ชาตกาล ไกรศรี นิมนานเหมินทร์**.

เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์.

วันชัย พลเมืองดี. (2564). **พจนานุกรมล้านนา-ไทย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัยวิทยาเขตพะเยา. เชียงใหม่: ซี เอ็ม กราฟิกกรุ๊ป.

วิทยา พลวิฑูรย์. (2558). ลวดลายจีนในแผ่นทองจังโกล้านนาความเหมือนหรือความต่าง.

วารสารร่มพะยอม. 17(2), 18.

วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์. (2565). **ศาสตร์ ศิลป์ จิตวิญญาณ วิหารล้านนา**. กรุงเทพมหานคร:

เมืองโบราณ.

สุรพล ดำริห์กุล. (2560). **พระมหาธาตุกลางเมือง : คติภูมิจักรวาล จากลุ่มน้ำเจ้าพระยาสู่**

ดินแดนล้านนา. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2567, จาก <https://web.facebook.com/suraphondk>

โสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตตญาณ). (2529). **ธรรมปริทรรศน์ 2**. สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม

2562, จาก แหล่งที่มา: https://www.facebook.com/Rabaeb.Thitanyano/?locale=th_TH